

Cătălin NEGOIȚĂ*

COLONIZAREA AROMÂNILOR ÎN CADRILATER

Rezumat: După Primul Război Mondial, în Dobrogea de Sud, revenită în granițele statului român, s-a demarat un proiect ambițios, ce viza românizarea provinciei, care era locuită, în majoritate, de o populație turco-tătară, bulgarii situându-se pe locul al doilea ca număr de locuitori. Acțiunea nu era singulară în zonă, fiecare dintre statele balcanice, procedând, în mod identic, în regiunile nou-dobândite după eliminarea Imperiului Otoman din Europa.

Acțiunea de colonizare a vizat, deopotrivă, români din alte regiuni istorice dar și aromâni din Balcani, confrunțați cu acute probleme economice și sociale. Viziunea Bucureștiului era crearea unei centuri sanitare, la granița cu Bulgaria, pentru stăvilirea atacurilor bandelor de comitații dar și pentru schimbarea raportului etnic, net defavorabil românilor.

În țară vor veni zeci de mii de coloniști, care vor avea de înfruntat mari probleme de adaptare. Prezentat în epocă drept un succes ori un eșec, colonizarea aromânilor nu și-a atins scopul și a dovedit că, la acest capitol, România a fost mult în urma celorlalte țări din Balcani.

Cuvinte cheie: *colonizare, aromâni, împrăștiere, emigrare, Macedonia, agricultură.*

THE COLONIZATION OF THE MACEDO-ROMANIANS IN CADRILATER

Abstract: After WWI, in Southern Dobrudja, which had just become a Romanian territory, the government started an ambitious project aiming at the Romanisation of those territories, inhabited mostly by a Turkish-Tatarian population, followed, in number, by the Bulgarian ethnics. This project was not singular in this part of Europe, each of the Balkanic states carrying on similar actions in their new territories, acquired after the abolition of the Ottoman power in Europe.

In the colonization project, there were involved both Romanians from other parts of the country and Macedo-Romanians from the Balkans, which were facing severe economic and social hardships. The vision of the authorities from Bucharest was to create a protection belt at the Bulgarian border, both for

* Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați (catalin.negoita@ugal.ro).

Danubius, XXXII, Galați, 2014, pp. 249-264.

preventing the attacks of the Bulgarian insurgent gangs and for turning the Romanian minority from the area into a majority.

Tens of thousands of colonists would come, but facing many problems in adaptation. Presented during those days either as a success, either as a failure, the colonisation of the Macedo-Romanians didn't accomplish its objective, unlike the case of other Balkanic countries, which were more successful in their similar attempts.

Keywords: *colonization, Macedo-Romanians, appropriation of land, emigration, Macedonia, agriculture.*

Perioada interbelică a fost marcată, în Cadrilater de problema colonizărilor rurale, efectuate cu locuitori din alte regiuni ale țării, cât și cu imigranți.

Colonizările în Cadrilater s-au făcut, în special, pe baza a două legi. Prima *Lege a colonizării*, din iulie 1930, modificată parțial în 1932 și 1933, prevedea alcătuirea unui fond imobiliar pentru colonizare, din toate terenurile rămase disponibile prin aplicarea legilor de reformă agrară.

Operațiunile de colonizare se încredințau unui serviciu anume creat, numit *Oficiul Național al Colonizărilor*, care avea să țină seamă la alegerea coloniștilor de starea lor fizică, de vârstă, de situația lor familială, de profesie și de capacitatea de exercitare a drepturilor civile și politice. Colonizarea urma să se facă după un plan bine stabilit, care punea accent pe mărimea lotului și pe crearea de centre de colonizare.

Cea de-a doua *Lege de colonizare* a fost adoptată în 1936, iar regulamentul de aplicare a acesteia, votat în 1937, păstra, în linii mari, deciziile stabilite anterior dar punea accent pe introducerea unor norme și restricții cu privire la drepturile de colonizare¹.

În județele Durostor și Caliacra, statul român deținea suprafețe de teren importante, moștenite de la statul bulgar, la care se adăuga treimea din loturile *mirie*, transformate în proprietate absolută.

Articolul 103 al *Legii de Reformă Agrară* preciza mărimea loturilor de împrumietărire, în Dobrogea Nouă fiind rezervate suprafețe a câte 25 ha țăranilor care fuseseră colonizați².

Încă din anul 1903, o lege specială îi împrumietărea, în Dobrogea Veche, pe veteranii din Războiul de Independență și pe *însurăței*, însă, din motive diverse, mulți dintre aceștia nu și-au luat loturile în posesie sau le-au înstrăinat.

După Primul Război Mondial, din inițiativa generalului Rasoviceanu, care comandase trupele române din Dobrogea, au fost delimitate trei zone de colonizare,

¹ *Cadrilaterul, 1913-1938*, vol. I, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1938, p. 25.

² Valentin Ciorbea, *Evoluția Dobrogei între 1918-1944*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005, p. 159.

pe o fâșie de pământ care pleca de la Șabla până la linia Balcic-Bazargic. Coloniile au fost organizate la Ceairlighiol, Meșimahle, Iastacilar, Stânca, Idiriscuius, Vulturești, Rasoviceni, Duranlar, Geaferli-Iuceorman, Aiorman, Caraiaschioi, Crișan și Teche³. Nici această colonizare nu a fost fructuoasă, deoarece mulți dintre cei așezați în noile localități erau originari din satele limitrofe Cadrilaterului și se întorceau acolo, imediat ce își strâneau recolta de pe loturile date în folosință. De fapt, majoritatea coloniștilor nu muncea pământul, ci îl dădea în arendă la localnicii turci sau bulgari⁴.

În anul 1928, în coloniile militare se stabiliseră 427 de familii, care primiseră în proprietate 9.000 de hectare și bani pentru construirea de locuințe și procurarea de inventar agricol⁵.

La începutul anului 1925, în județele Caliacra și Durostor a demarat acțiunea de colonizare a aromânilor din Macedonia și Tracia Orientală. Aceștia, în cea mai mare parte, crescători de oi, doreau să emigreze în România, datorită noilor realități politice, economice, sociale și demografice din regiunile în care locuiau.

Încheierea celui de-al doilea război balcanic și semnarea Păcii de la București, în 1913, nu au avut darul de a liniști agitatele stări de lucruri în Balcani. *Moștenirea otomană*, care a învrăjbit alianța creștină, după prima conflație în peninsula, se dovedise a fi, în continuare, un *măr otrăvit*. Anul 1913 nu reușise, cu toate eforturile diplomației de la București, să pună stavilă unui sentiment de frustrare din partea statelor beligerante. *Chestiunea Macedoniei* rămânea la ordinea zilei, chiar dacă provincia fusese partajată între Grecia, Serbia și Bulgaria. Cea din urmă țară plătea tribut ambițiilor executivului de la Sofia, dar și surprizei numite Albania, o țară apărută, în mod miraculos, pe harta peninsulei, teritoriul acesteia diminuând spațiul ce trebuia să revină sârbilor.

În urma celor două războaie balcanice, țara care a avut cel mai mult de câștigat a fost România. Fără a trage prea multe focuri de armă și cu victime datorate nu inamicului, ci holerei (5.000 de morți, după unele estimări), armata lui Carol I a întărit ideea, prin marșul ei fără stavile prin Bulgaria că, în zona Balcanilor, exista un centru politic primordial: Bucureștiul. Însăși semnarea tratatului de pace între Bulgaria, pe de o parte, și Grecia, Serbia și România, de cealaltă parte, în capitala țării de la nord de Dunăre, dovedea acest lucru. Stăpână pe situație, învingătoare, atât pe calea armelor cât și pe tărâm diplomatic, România, prin persoana lui Titu Maiorescu, pierdea din vedere un aspect esențial: neintroducerea, în însăși structura tratatului de pace, a stipulațiilor privind ocrotirea minorității aromâne din statele balcanice.

Este adevărat că, între București și celelalte capitale din Peninsula, s-au schimbat note bilaterale, ce garantau drepturile aromânilor însă, în scurt timp, s-a putut vedea cât de efemere au fost promisiunile guvernanților de la Belgrad, Sofia și Atena. S-a spus, nu de puține ori că, în 1913, la București, România a pierdut, pe

³Apostol D. Culea, *Dobrogea*, Editura Casa Școalelor, București, 1928, p. 243.

⁴Constantin Noe, *Colonizarea Cadrilaterului*, Institutul Social Român, 1938, p. 123.

⁵Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 160.

mâna ei, o carte mare în lupta pentru menținerea ființei macedo-române în spațiul ei de baștină.

Drama aromânilor, cei mai loiali supuși ai Imperiului Otoman, se agravase încă de la începutul secolului al XX-lea, când lupta pentru drepturi naționale se întetise. Preocuparea guvernului de la București pentru situația fraților de la sud de Dunăre generase o atitudine de adversitate nevoalată din partea Greciei și a Patriarhiei de la Constantinopol. Incursiunile bandelor de *antârți* greci în Macedonia se înmulțeau, în paralel cu acțiunile de aceeași natură, practicate de membrii organizațiilor naționaliste bulgare. Obiectivul vizat era controlul regiunii, în perspectiva eliminării turcilor din Macedonia.

În anul 1904, bandele grecești își intensificaseră actele de violență împotriva aromânilor. Învățători, preoți și notabili aromâni erau atacați prin surprindere, bătuți sau uciși⁶. Creșterea tensiunii în zonă survenea și datorită faptului că majoritatea aromânilor naționaliști prefera să sprijine mișcarea bulgarilor, în detrimentul celei elene⁷.

Anul 1905, dată importantă pentru macedo-români, va aduce cu el *iradeaua* imperială, promulgată de sultan la 9 mai, prin care se recunoștea și se permitea constituirea comunităților aromâne în cadrul Imperiului Otoman⁸. Fără a menționa explicit acest lucru, *iradeaua* recunoștea statutul de *millet* pentru populația aromână din Balcani. Șocul acestui document asupra grecilor a fost unul teribil însă, după momentele de uluire și indignare, Atena a trecut la acțiune. Toate resentimentele împotriva aromânilor s-au concretizat într-o brutală campanie, ce urmărea exterminarea celor care nu se arătau încântați de *Marea Idee*, refacerea Imperiului Bizantin.

Acțiunea bandelor grecești s-a concretizat în atacuri desfășurate în regiunea Pindului și a Macedoniei apusene, iar crimele comise de antârți au fost inimaginabile. Alte bande, subvenționate de Atena, operau în regiunea Vardarului. Pe lângă victimele atacurilor, s-au înregistrat și imense pagube materiale: case particulare, școli și biserici incendiate, furturi de tot felul etc.⁹.

Teroarea grecească din perioada 1905-1908, cum au numit-o cei care au trăit pe pielea lor excesele trupelor stipendiate de Atena, s-a soldat cu uciderea a sute de aromâni. Numai în comuna Veria, unul dintre centrele macedo-române importante, au fost omorâte peste 100 de persoane, același lucru întâmplându-se în alte zeci de comune aromâne din Pind și Macedonia¹⁰.

⁶ Tănase Bujdoveanu, *Romanitatea balcanică și civilizația aromânilor*, Editura Cartea Aromână, Constanța, 1997, p. 140.

⁷ Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 186.

⁸ Tănase Bujdoveanu, *op. cit.*, p. 141.

⁹ *Ibidem*, p. 142.

¹⁰ Constantin Papanace, *Mișcarea legionară și macedo-românii*, Editura Elisavros, București, 1999, p. 104.

Intervenția hotărâtă a guvernului de la București, care a ajuns chiar la utilizarea unei măsuri extreme: ruperea relațiilor diplomatice cu Atena, a dus, pentru o perioadă, la atenuarea disputelor interetnice în Macedonia. Izbucnirea primului război balcanic a dat peste cap toate scenariile imaginate de guvernul român pentru a păstra vie ființa națională a macedo-românilor. În mod paradoxal, aromânii, deși creștini, se pronunțau pentru menținerea *statu-quo*-ului în regiune, conștienți fiind că eliminarea turcilor din zonă va amplifica lupta pentru supremație în Macedonia. Din nefericire, previziunile s-au adevărat. Provincia a redevenit rapid teatrul unor sângeroase dispute între greci, bulgari și sârbi, toți localnici, în ciuda faptului că statele de care erau legați prin vocea sângelui, erau aliate. Cel de-al doilea război balcanic va consemna excесе îngrozitoare: copii spintecați cu baioneta, prizonieri cărora li s-au scos ochii, femei violate, în fapt, o adevărată campanie de purificare etnică. În mijlocul tuturor acestor grozăvii și mai neajutorați decât toți ceilalți, stăteau aromânii.

La încheierea Păcii de la București, comunității macedo-române i s-au recunoscut drepturile de către toate statele semnatare, însă, la scurt timp, promisiunile Sofiei, Atenei și Belgradului s-au dovedit a fi simple vorbe în vânt. Tonul l-au dat, în mod paradoxal, sârbii, care au închis școlile românești din Macedonia, în primul rând, liceul de la Bitola, au interzis învățământul în limba aromână și au practicat o campanie de slavizare și pe tărâm religios. Măsurile Belgradului au fost urmate, în scurt timp, de Atena și Sofia, grecii acționând, însă, cu mai multă moderație, având, probabil, vii în minte antecedentele tensiunilor diplomatice cu Bucureștiul.

Nerespectarea clauzelor cuprinse în acordurile semnate de România cu statele balcanice a avut repercusiuni grave asupra macedo-românilor. Lipsiți de educație și de serviciu religios în limba proprie, aromânii se confruntau și cu imense probleme economice. Partajarea Macedoniei a afectat decisiv principala îndeletnicire a aromânilor: păstoritul. Imensele turme de oi ale comunităților conduse de celnici practicau transhumanța. Anul 1913 i-a pus pe aromâni în fața unei situații limită: turmele nu mai puteau trece de la munte la câmpie pentru că o zonă de relief aparținea unei țări, iar cealaltă, unei alte țări. S-au înregistrat, din acest motiv, pierderi imense, datorită frigului de la munte, care a decimat turme întregi, dublate de lipsa hranei pentru animale. Aromânii au trebuit să se adapteze noilor condiții și să încerce practicarea agriculturii, lucru dificil pentru niște oameni, învățați de generații să fie păstori. Nu era ușor să încerci să deprinzi meserii pe care nimeni din comunitate nu le-a practicat vreodată. O altă îndeletnicire, specifică aromânilor, cărăușia, era și ea pe cale de dispariție, datorită extinderii rețelelor de cale ferată.

Situația grea era dublată de faptul că, fiecare dintre cele trei state succesoare turcilor în Macedonia, aplica o politică dură la adresa minoritarilor, astfel că aromânilor le era teamă să-și decline obârșia, atunci când erau chestionați pe această temă.

Firi tenace și dârze, aromânii au încercat să treacă peste aceste greutăți. Plecarea latifundiarilor turci lăsase numeroase moșii nelucrate, iar acestea au fost

cumpărate, la prețuri mici, de către aromâni, care au încercat varianta transformării din oieri în agricultori. Lovitura de grație pentru aceștia a fost dată de schimbul de populație intervenit între Grecia și Turcia, la semnarea *Convenției de la Lausanne*, din 1923. Conform acordului semnat, „pleacă mai puțin de jumătate de milion de turci și sosesc, în schimb, peste un milion și jumătate de greci, majoritatea flămânzi și goi”¹¹. Mai exact, 1.400.000 de greci din Turcia, exceptând Constantinopolul, au venit în țara de origine. Afluxul imens de populație a pus guvernul de la Atena în fața unei probleme spinoase. Nou-veniții erau, în majoritatea cazurilor, săraci și flămânzi. Rezolvarea a fost una previzibilă: grecii din Asia Mică au fost așezați, în proporție covârșitoare, în Macedonia. Statul elen a expropriat moșiile absenteiștilor, majoritatea, *bei* otomani, iar pe listele de împrumutări nu a fost trecut nici un aromân, ci numai greci. Exproprierea marilor proprietăți otomane, ale căror islazuri fuseseră, tradițional, arendate păstorilor macedo-români, precum și naționalizarea munților, vor duce la falimentul economic al românilor macedoneni¹². Cei mai afectați au fost oierii din Veria, Meglenia și Caterina, care erau siliți să-și vândă turmele, neputând, în acele condiții vitrege, să le asigure existența. În alte regiuni compact aromânești (Pind, Tesalia), unde nu s-au făcut colonizări, situația macedo-românilor era cu mult mai bună¹³.

Confrunțați cu această situație extremă, aromânii își vor îndrepta privirile către România, considerând că aceasta este singura soluție pentru rezolvarea problemelor fundamentale cu care se confruntau.

Primii pionieri ai colonizării vor fi aromânii din comuna macedoneană Veria, care, în luna februarie a anului 1922, într-un memoriu adresat revizorului școlilor române din Macedonia, au sondat intențiile Bucureștiului de a accepta o eventuală stabilire a aromânilor în țară. Documentul era redactat în termenii următori: „Domnule revizor, trăiți în mijlocul nostru și credem că e de prisos a vă releva mizeria ce ne amenință în urma catastrofei armatelor grecești din Asia Mică și mai ales, a invadării refugiaților greci în Macedonia. Scăparea numai în emigrare o vedem. Considerând că expatrierea va fi mai puțin resimțită dacă ne vom plasa în sânul țării mume, ținem ca să știm dacă guvernul român e dispus să-și manifeste sentimentele părintești, primindu-ne în România”¹⁴.

Documentul a fost reluat în 1923, de această dată, fiind adresat unor personalități ale vieții politice și culturale din România¹⁵. Cum autoritățile de la București nu păreau a fi interesate de problema emigrării aromânilor, un grup de

¹¹ Sterie Hagigogu, *Emigrarea aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București, f. a., p.2.

¹² Ion Dobrogeanu, *Statul nostru și politica de întărire a românismului în Dobrogea de Sud*, în: „România de la Mare”, nr. 3-4, Constanța, an II, 1994, p. 20.

¹³ Nicolae Cușa, *Macedo-românii pe văile istoriei*, Editura Europolis, Constanța, 1990, p.36.

¹⁴ Constantin Noe, *op. cit.*, p. 123.

¹⁵ Nicolae Cușa, *op. cit.*, p. 36.

macedoneni, stabiliți în Capitală, în frunte cu Vasile Muși și Constantin Noe, a decis să acționeze energic pentru ca această chestiune să fie rezolvată¹⁶.

În anul 1924, Steriu Hagigogu a adresat un memoriu ministrului Agriculturii și Domeniilor, Alexandru Constantinescu, în care se spunea: „În numele poporului român din Macedonia, mă adresez țării mume, sperând a vă convinge de starea lucrurilor din Macedonia și sperând că, o dată, dumneavoastră convins, totul va fi salvat spre binele țării și al compatrioților mei”¹⁷.

În paralel cu activitatea din țară, aromânii din Macedonia au organizat un congres la Veria, unde au decis că singura soluție pentru păstrarea ființei lor naționale este emigrarea în România. La congres, cei prezenți au adoptat o moțiune în care se preciza: „Luându-se în dezbatere situația precară creată aromânilor, prin invadarea refugiaților greci în Macedonia și observându-se că românii sunt loviți economiceste în toate direcțiile și deci, continuarea traiului în vechea lor patrie fiind o ruină sigură, decide emigrarea în masă a aromânilor”¹⁸.

O impresionantă delegație de *celnici* macedoneni sosea la București, la 1 februarie 1925, aducând acte și date cu privire la numele, numărul și situația aromânilor dornici să emigreze¹⁹. Delegații cereau guvernului român „câte 20 de hectare pentru fiecare familie decisă să emigreze, precum și locuri de casă, care să se plătească într-un termen mai lung, acordarea de credite pentru construirea caselor și procurarea inventarului, precum și intervenția guvernului român pe lângă cel grec, pentru ca aromânii să fie despăgubiți de averile imobile rămase prin comunele părăsite de ei”²⁰.

Memoriul a fost prezentat guvernului, iar delegația a purtat discuții cu Vintilă Brătianu și I.G. Duca. Cel care a fost definitiv câștigat la cauza macedonenilor a fost ministrul Agriculturii și Domeniilor, Alexandru Constantinescu. Acesta a fost impresionat de declarația unuia din bătrânii *celnici*, rănit de gloanțele antartților greci, care i-a spus răspicat: „*Tu mâna ta stă bana noastră, i nă lia în țară, i nă aruncă în mare!* (În mâna ta stă viața noastră, ori ne ia în țară, ori ne aruncă în mare!)”²¹. Constantinescu a declarat atunci: „Veniți, căci țara asta este și a voastră și trebuie să vă primească!”²²

Schimbarea opticii executivului de la București se datora faptului că regiunea Cadrilaterului, deși încadrată în limitele teritoriale ale statului român, continua a fi un teritoriu străin, în care autoritatea Bucureștiului era doar formală. În zonă se declanșase, deja, gherila comitagiilor, iar populația bulgară nu era deloc dispusă să colaboreze cu autoritățile române pentru prinderea teroriștilor, optând, dimpotrivă, pentru ajutorarea acestora cu haine, alimente și haine.

¹⁶ *Ibidem*, p. 37.

¹⁷ Steriu Hagigogu, *op. cit.*, p. 19.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 25-26.

¹⁹ Nicolae Cușa, *op. cit.*, p. 37.

²⁰ Ion Dobrogeanu, *op. cit.*, p. 25.

²¹ *Ibidem*, p. 25.

²² Nicolae Cușa, *op. cit.*, p. 37.

România se vedea pusă în fața unei probleme cu care, de altfel, se confruntaseră toate celelalte state balcanice: colonizarea noilor teritorii cu populații de același neam, capabile să asigure securitatea și stabilitatea în zonă. Aromânii erau, din acest punct de vedere, potriviți pentru opera de *românizare* a celor două județe din Cadrilater, în ciuda vocilor care afirmau că, pentru o astfel de operă *civilizatoare*, era nevoie de români neaoși.

Alte voci susțineau că aromânii, fiind păstori, nu aveau experiență în cultivarea pământului și că așezarea acestora în regiune va conduce la noi conflicte cu bulgarii. Pe de altă parte, publicația „Macedonia” susținea că nu trebuie încurajată emigrarea aromânilor din Balcani în România deoarece „rostul lor în vechea patrie e cu mult mai însemnat decât s-ar crede”²³.

Pe baza situațiilor primite de la comisiile județelor Caliacra și Durostor, ministrul Agriculturii și Domeniilor, Alexandru Constantinescu, a întocmit un raport pe care l-a înaintat guvernului. În document se preciza că statul dispunea în Cadrilater de 41.103 ha, pentru care se primiseră solicitări de împrumut atît din partea familiilor de aromâni care doreau să vină în țară cît și din partea românilor din celelalte provincii²⁴. Constantinescu propunea ca fiecare colonist să primească, pe lângă suprafața de teren arabil și 50 de ari de islaz și 2.000 de metri pătrați, loc de casă. Raportul ministrului Agriculturii a fost aprobat de guvern la 13 iunie 1925.

La 26 octombrie 1925, în ziua de Sf. Dumitru, vaporul *Iași* acosta în portul Constanța, debarcând la chei primele 200 de familii din cele 1.500, aprobate de guvern²⁵. O mulțime imensă de curioși i-a întâmpinat pe coloniștii aromâni, cărora li s-a făcut o primire entuziastă. De aceeași primire au avut parte macedonenii și la Bazargic și Silistra.

La Silistra, sosirea vaporului în care se aflau coloniștii a fost marcată de o primire solemnă: fanfară, discursuri înflăcărâte, urale și aplauze. Nou-veniții au fost întâmpinați de prefectul județului Durostor, Tașcu Pucerea, el însuși, aromân. Manifestația de simpatie i-a șocat pe coloniști. Un ziar din Silistra avea să noteze: „Bieții emigranți sunt amețiți de această primire frățească, neașteptată și nemaipomenită în viața românilor macedoneni, trăiți printre elementele dușmănoase străine, de la buzele cărora n-au avut niciodată vreun surâs”²⁶.

În intervalul 26 octombrie 1925-14 aprilie 1926, alte trei vapoare au adus emigranți macedoneni în România. Oprită în 1927, colonizarea a fost reluată în mai 1928, când a venit în țară un alt vapor cu aproximativ 600 de familii, la care s-au adăugat încă 1.700 de familii, sosite pe parcursul anului mai sus-citat.

²³ „Macedonia”, nr. 9-10, octombrie-noiembrie 1935.

²⁴ Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 163.

²⁵ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 434.

²⁶ Stelian Brezeanu, Gheorghe Zbucă, *Românii de la sud de Dunăre*, Arhivele Naționale ale României, București, 1997, p. 276.

După anul 1928, procesul de colonizare va stagna, până în 1932, când, în timpul guvernării Vaida-Voievod, un nou contingent de 450 de familii aromâne va sosi la Constanța²⁷. Totalul familiilor emigrate a fost de 6.553, adică aproximativ 33.000 de persoane²⁸.

Primele familii de aromâni au fost așezate în jurul Silistrei și Balcicului. Pe măsură ce seoseau noi coloniști, aceștia erau împroprietăriți la granița cu Bulgaria, fiecărei familii dându-i-se câte 15 ha teren arabil și 15 ha pădure, cu permisiunea de a le valorifica.

Problemele au apărut imediat ce coloniștii au sosit în țară. Unele familii nu au primit pământ, pentru că terenurile nu fuseseră verificate în totalitate și nu fuseseră preluate treimea. Întrucât loturile erau deja însămânțate, acțiunea a fost amânată până după strângerea recoltei.

Unii proprietari, pentru a nu pierde treimea din terenuri, au strâns recoltele, după care au reînsămânțat rapid loturile ce urmau să fie preluate de către stat.

Sesizând aceste nereguli, guvernul a stabilit o arendă mare pe hectar (6.000 de lei), pentru cei ce refuzau să elibereze terenurile, însă nici acest mijloc de constrângere nu a dat roade. Direcția Colonizărilor a intervenit cu instrucțiuni speciale pentru ca recolta aflată pe terenurile ce urmau să revină coloniștilor, să fie împărțită între aceștia și vechii proprietari²⁹.

Cum unii coloniști aromâni dispuneau de bani, aceștia au reușit să achiziționeze locuințe și terenuri suplimentare, devenind proprietari pe suprafețe cuprinse între 50 și 70 de hectare. Majoritatea aromânilor va primi, însă, doar 5 hectare din totalul celor 15 hectare promise. Mai mult, în unele centre de colonizare, aromânii nu au primit nici măcar un hectar de pământ.

Principala greșeală a autorităților a fost aceea că a aprobat venirea coloniștilor înainte ca situația proprietății funciare din Cadrilater să fie clarificată. Au fost și critici ce vizau faptul că mulți dintre coloniști nu corespundeau din punct de vedere economic misiunii de colonizare.

Cum problema coloniștilor devenise acută, guvernul țărănist condus de Iuliu Maniu a decis, la 5 ianuarie 1929, să trimită în zonă o comisie care să analizeze situația și să întocmească un raport. Documentul constata că, până în decembrie 1928, în Caliacra sosiseră 5.966 coloniști iar în Durostor se aflau 3.333 coloniști³⁰.

Ion Mihalache a făcut o vizită în Cadrilater, în anul 1929, constatând că mulți dintre coloniștii aromâni locuiau în bordeie iar alții fuseseră cazați în locuințele bulgare și turcești, această ultimă situație generând conflicte serioase între localnici și nou-veniți. Tensiunile au dus la ciocniri între cele două tabere, ceea ce a impus crearea de noi posturi de jandarmi în comunele Garvăn, Cioara, Arabagilar, Chiose-Aidi, Frășari.

²⁷ Nicolae Cușa, *op. cit.*, p. 41.

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ Valentin Ciorbea, *op. cit.*, p. 165.

³⁰ *Ibidem*, p. 166.

Pentru a încerca să găsească o rezolvare a problemei, guvernul a emis, la 17 iulie 1930, *Legea 241* privind colonizarea. Acest act nu era privit ca o simplă distribuire a pământului ci ca o acțiune de interes național suprem. Terenurile ce urmau să fie colonizate aparțineau statului. Coordonarea acțiunii revenea *Oficiului Național al Colonizării* iar legea reglementa condițiile în care puteau fi arondate loturile și trecute apoi în proprietatea colonistului.

Măsurile în favoarea coloniștilor au fost completate cu o altă lege, votată în 1932, care stabilea modalitatea de vânzare a terenurilor către coloniile militare din Cadrilater. Guvernul a mai alocat 50.000.000 lei pentru județul Durostor și 75.000.000 lei pentru județul Caliacra, precum și 15.000.000 lei pentru construirea de fântâni, deoarece mulți coloniști se plâneau de lipsa apei potabile. O parte dintre aceste fonduri au fost folosite pentru construirea de locuințe însă, la cedarea Cadrilaterului, în 1940, 528 de familii locuiau în bordeie și cocioabe iar alte 1.500 nu aveau nici un fel de locuințe³¹.

O altă problemă a constituit-o faptul că mulți coloniști au contractat datorii mari, atât pentru pământuri cât și pentru case, mulți dintre ei nemaiavănd cu ce se îmbrăca. Datorită problemelor sociale din Cadrilater, *Oficiul Național al Colonizării* a suspendat, în 1930, procesul de colonizare, până la încheierea comasărilor și a verificării coloniștilor deja instalați. Cu toate acestea, noi familii de coloniști continuau să sosească în Cadrilater.

Acțiunea va demara din nou, însă pământurile libere erau situate exact pe frontieră și trebuiau defrișate. Din 1933, venirea emigranților macedoneni va fi serios îngreunată, după ce doi aromâni îl asasinaseră pe premierul I.G. Duca.

Între anii 1934-1936, din cele 3.258 familii colonizate în Cadrilater, doar 556 erau compuse din aromâni. În 1934, guvernul a modificat articolul 18 al *Legii pentru completarea legii pentru organizarea Dobrogei Noi*, prin care se urmărea asigurarea de noi suprafețe de pământ dar și stoparea speculațiilor cu terenuri, mai ales ale populației musulmane, care emigra în Anatolia. În aprilie 1936, guvernul Tătărescu a inițiat o nouă *Lege a colonizărilor*. Conform acesteia, lotul pentru colonizare nu putea depăși 10 hectare teren arabil și 2.000 metri pătrați loc de casă.

Până în anul 1938, în Cadrilater au fost create 279 centre de colonizare, în care au fost așezați 111.400 de locuitori. Din totalul familiilor colonizate (18.965), 12.432 au fost familii de coloniști interni iar 6.553, familii de emigranți din Balcani. În primăvara anului 1940, au mai sosit în Dobrogea 640 de familii, care nu au mai putut fi colonizate, datorită lipsei terenurilor și deteriorării situației internaționale³².

În sudul Dobrogei, reforma și în special, colonizările, au modificat sensibil structura proprietății. Coloniștii au deținut loturi tip de 5, 10 și 15 ha, iar foștii militari, loturi de 25 ha și prinarendă, „cu preț de favoare”, 75 ha. În județul Durostor, din 206.943 ha, suprafață arabilă, 8.154 ha, adică 3,95%, au reprezentat-o proprietățile peste 100 ha, iar 198.789 ha (96,5%), erau proprietăți sub 100 ha. În

³¹*Ibidem*, p. 169.

³²*Ibidem*, p. 171.

Caliacra, din 304.310 ha, suprafață arabilă, proprietățile de peste 100 ha însumau 33.816 ha, ceea ce a însemnat, în procente, 11,12%, iar 270.494 ha, adică 88,88%, erau deținute de proprietari cu terenuri până în 100 ha.

Nou veniții au sperat să regăsească în România (în Cadrilater), ceva din locurile natale. Nu prea târziu, însă, deziluziile au început să se facă simțite în rândul aromânilor. Cadrilaterul era, din toate punctele de vedere, opusul regiunilor în care aromânii viețuiseră de veacuri. Câmpia aridă înlocuia muntele. Căldura insuportabilă și insectele, norii de praf, lipsa drumurilor, absența cursurilor de apă, iată tot atâtea obstacole pentru familiile aromâne, decise să înceapă o viață nouă, în țară. La toate aceste vitregii ale naturii, nou-veniții au trebuit să se confrunte cu ostilitatea evidentă a populației bulgare din zonă, care, ațâțată de cercurile iredentiste de la Sofia și de propaganda *Organizației Revoluționare Dobrogene*, se deda la tot felul de manifestări violente.

La venirea macedonenilor în Cadrilater, bulgarii au lansat manifeste prin care făceau cunoscut faptul că Dobrogea le aparține și că, dacă coloniștii nu vor pleca, vor fi nevoiți să-i măcelărească, „deși n-ar vrea să facă acest lucru cu macedonenii, care le-au fost frați de luptă, dincolo”³³.

Problema macedoneană a devenit, rapid, o armă de luptă politică între partide. Era o realitate dureroasă pentru aromânii care veniseră cu speranță în România, unde credeau că vor fi feriți de vitregiile sorții.

Într-o broșură cu privire la problemele colonizării, se preciza: „Când apare într-o regiune, colonistul este privit ca un dușman care vine cu gândul de a răpi cât mai mult din bunurile de care băștinașii se bucură în cea mai largă măsură, în special, el apare ca un concurent periculos în folosirea pământului, atât de abundent până la sosirea lui. Priviri dușmănoase îi formează salutul de primire și cele mai pesimiste pronosticuri caută să-i răpească de la început orice nădejde în asigurarea unei vieți tihnite. Regiunea e descrisă ca cea mai săracă, bântuită de toate relele ce pot cădea pe capul plugarului și molimele cele mai grozave pândesc la toate colțurile”³⁴.

Colonizarea macedoneană în Cadrilater a fost prezentată fie ca pe un succes, fie ca pe un eșec de proporții. În 1928, se vorbea în termeni laudativi despre acțiunea de colonizare: „Cu celnicii lor de datină veche, căpeteniile, de care ascultă, au toate însușirile coloniștilor de rasă. Au întemeiat sate noi cu numiri din locurile de unde au plecat: Frășari, Grămoștea, Livezi”³⁵.

Tot despre aromâni se afirma că „au cucerit petec cu petec pământul ce-l lucrează, ograda în care și-au ridicat gospodăria și vatra satului pe care au românizat-o, radiind în jurul lor mândrie și suveranitate națională”³⁶.

³³ „Legionarii”, din 16 martie 1929.

³⁴ A. Nasta, *Problema colonizării*, București, 1925, p. 10.

³⁵ Apostol Culea, *op. cit.*, pp. 244-245.

³⁶ Anastase Hâciu, *Aromânii - comert, industrie, arte, expansiune, civilizație*, Tipografia Cartea Putnei, Focșani, 1936, p. 604.

Detractorii considerau că opera de colonizare a fost „o simplă fanfară, o pură manifestație de retorică politică, nicidecum o realizare efectivă. S-a făcut apel la cea splendidă spiță a națiunii noastre, la macedoneni. Și-au vândut oamenii ce au avut și-au stricat rostul lor și au fost aduși aici”³⁷.

Criticii procesului de colonizare remarcău că „nu era de ajuns să statornicești pe un om cu câte un lot de 10 hectare și să-i dăruiești un loc pe care avea să-și dureze gospodăria. Trebuia ca aceia care au legiferat în această problemă să creeze colonistului și o situațiune compatibilă cu rolul pe care el era chemat să-l îndeplinească în acea regiune și cu misiunea pe care o avea de dus la capăt, în mijlocul unei populațiuni refractare unei acțiuni de colonizare”³⁸.

Acțiunea a debutat, la început, greoi, datorită faptului că în rândurile coloniștilor veniți exista o mare deosebire în ceea ce privește starea materială³⁹. La aceasta s-a adăugat, însăși lipsa unei concepții coerente și a unui plan al colonizării pe o perioadă lungă⁴⁰. Mai-marii vremii au practicat o politică indecisă în ceea ce privește recuperarea elementului românesc din Balcani și colonizarea acestuia în Cadrilater. Din acest punct de vedere, acțiunea României a fost un eșec răsunător, în comparație cu opera de repatriere și colonizare practicate de Turcia, Grecia și Bulgaria.

Aducerea coloniștilor aromâni în Cadrilater se înscria în politica Bucureștiului de a asigura o *centură românească* la granița cu Bulgaria, capabilă să respingă acțiunile teroriste ale comitagiilor. Numai că, destul de repede, colonizarea a devenit o problemă extrem de delicată.

O altă acuză adusă acțiunii a fost aceea de nepricepere a inițiatorilor proiectului. În sprijinul acestei idei stătea realitatea dureroasă: se înființaseră colonii în regiuni improprii dezvoltării – cum se făcuse în anumite puncte stâncoase, de pe coasta mării, unde pământul nu dădea rod și unde apa se găsea la mulți kilometri depărtare de așezare⁴¹.

S-a vorbit în epocă de reaua-voință din partea factorilor responsabili, critica fiind generată de faptul că unii coloniști, vreme de doi ani, au peregrinat de-a lungul și de-a latul Dobrogei, până să fie împrăprietăriți. În plus, la atribuirea terenurilor, sub motivația insuficienței loturilor de colonizare, aromânilor nu li se oferea ceea ce statul român promisese inițial. La toate acestea se adăuga și aberanta situație care făcea ca, în anul 1930, coloniștii să nu fi primit cetățenia română, ei continuând a fi supuși greci, bulgari, sârbi sau albanezi⁴². „Nu suntem străini dar nici nu am devenit români!”, obișnuiau să spună coloniștii macedoneni⁴³.

³⁷ Nicolae Cușa, *Aromânii (macedonenii) în România*, Editura Muntenia, 1996, p. 24.

³⁸ George Fotino, *Pagini răslețe*, Editura Cartea Românească, București, 1934, p. 148.

³⁹ Nicolae Cușa, *Macedo-românii pe văile istoriei*, Editura Europolis, Constanța, 1990, p. 41.

⁴⁰ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 435.

⁴¹ George Fotino, *op. cit.*, p. 41.

⁴² *Ibidem*, p. 149.

⁴³ Alberto Basciani, *Un conflitto balcanico. La contesa fra Bulgaria e Romania in Dobrugia del Sud 1918- 1940*, Editura Periferia, Cosenza, 2001, p. 103.

Comunitățile aromâne s-au simțit extrem de lezate în demnitatea lor și au protestat vehement împotriva unei astfel de situații hilare. Coloniștii erau, în multe cazuri, tratați după bunăvoința fiecărui funcționar din fruntea județelor, plaselor și satelor, ceea ce, în anumite momente, îi descuraja.

Unul dintre cele mai dureroase momente ale acțiunii de colonizare a aromânilor s-a petrecut în august 1926, când, exasperați de reaua-voință a autorităților, șicanați din toate părțile, tratați ca niște străini și de către bulgari și de turci, dar și de către românii din țară, membrii unui grup de macedo-români au cerut să se reîntoarcă în Macedonia⁴⁴.

Cola Ciumetti, unul dintre liderii aromânilor din Cadrilater, avea să spună, fără urmă de echivoc: „Dacă statul românesc nu mai este în stare să aibă grijă de macedoneni, să o spună și atunci să se dea această însărcinare italienilor care, având interese în Balcani, s-ar interesa și de frații români care sunt în regiunea macedoneană”⁴⁵.

Coloniștii au spus, cu acel prilej: „Nu cerșim ci ne spunem cuvântul, guvernul nostru ne-a vândut pentru mai puțin de un blid de linte. Cadrilaterul s-a câștigat cu sângele nostru, vărsat pe munții Pindului și pe văile Macedoniei. România și-a susținut dreptul de ocupare al Cadrilaterului numai ca rezervă pentru refugiul macedo-românilor sacrificați de însăși țara Românească când, în 1913, a prezidat Tratatul de la București”⁴⁶.

Cei rămași, însă, în Cadrilater, aveau să cunoască, pe viu, efectele luptei politicianiste, dar și efectele luptei cu bandele de comitajii bulgari. Incursiunile acestora pe teritoriul român fuseseră, ani de-a rândul, greu de stăvilit de către autoritățile de la București. Sosirea aromânilor în zonă a schimbat radical starea de lucruri din Cadrilater. În fața violențelor bulgare, macedo-românii au răspuns cu violență. În mod paradoxal, aliații de ieri, din Macedonia, se înfruntau astăzi în Dobrogea de Sud, care devenea, încetul cu încetul, o *mică Macedonie*, un adevărat viespar, unde viața era din ce în ce mai nesigură⁴⁷. Veniți dintr-o țară în care conflictele erau la ordinea zilei, iar luptele între clanuri se soldau, adesea, cu victime, aromânii se vedeau puși în fața unei dileme majore: aceea de a opta între aplicarea tradiționalei, pentru ei, *legi a talionului* sau de a aștepta ca autoritățile din Cadrilater să ia măsuri concrete de apărare a lor în fața primejdiei reprezentate de comitajii. Cum lipsa autorității și anarhia caracterizaseră viața socială și politică din Macedonia, coloniștii erau tentați să aplice propriile metode de rezolvare a conflictelor cu bulgarii.

Nu e mai puțin adevărat faptul că și autoritățile au mizat pe înclinația spre violență a unora dintre aromâni, care să ducă la părăsirea satelor, de către bulgari.

⁴⁴ Steriu T. Hagigogu, *op. cit.*, p. 31.

⁴⁵ Constantin C. Giurescu, *Colonizarea românilor de peste hotare*, Imprimeria Centrală, București, 1937, p. 19.

⁴⁶ „Legionarii”, din 15 septembrie 1935.

⁴⁷ Francisco Veiga, *op. cit.*, p. 188.

Un exemplu de sat aromânesc privit în epocă drept succes al colonizării a fost localitatea Frășari, întemeiată de aromâni fărșeroți din Albania, care și-au părăsit satul natal ce purta același nume. Noul Frășari a fost inaugurat la 7 noiembrie 1935⁴⁸.

Presa din Cadrilater prezenta astfel localitatea întemeiată de coloniști: „perspectiva apare deodată întregă și în toată plenitudinea; pe ambele părți ale șoselei ce străbate inima satului se înșiruie, într-o formă absolut perfectă ca asemănare și aliniere, gospodăriile model ale fărșeroților. Mâna gospodarului a sfințit pururea locul, fiecare înțelegând să-și desăvârșească împrejmuirea, sădindu-și pomi împrejurul casei, construindu-și dependențele necesare. Pretutindeni, ești întâmpinat totdeauna de copii sănătoși și voinici, de bărbați viguroși, totdeauna grăbiți spre treburile lor sau de câte o bătrână care în permanență își răsucește nelipsitul fus, chiar și atunci când merge pe uliță. O vie activitate stăpânește satul, din zorii zilei până către noapte”⁴⁹.

Locuitorii din Frășari s-au lovit de ostilitatea bulgarilor din satele vecine. Ei găseau lipite pe uși afișe prin care erau amenințați că vor arde, cu copii cu tot, dacă nu vor pleca din Cadrilater. Prefectul județului Durostor, la auzul acestor vești, i-a înarmat pe coloniști. Felul de a fi al macedonenilor din Frășari i-a făcut pe locuitorii satului bulgar Kalipetrovo să se gândească serios la emigrare.

Nicolae Iorga avea să spună despre coloniștii aromâni din Cadrilater: „Ei vin dintr-o țară în care viața omenească se jertfește ușor, unde patima nu rabdă și fanatismul trăsnește. Acolo, lupta politică se încheie în lozinca: *Rană pentru rană, moarte pentru moarte!*”⁵⁰

Tot despre macedoneni se spunea: „născuți și căliți în vâltoarea luptelor din patria de origine, au împământenit o conștiință națională categorică, afirmând sus și tare principiul dreptului imprescriptibil al națiunii suverane în stat, au ținut să practice această concepție politică și în noua patrie, fapt care a avut darul să contagieze și pasivitatea câtorva mii de coloniști regățeni”⁵¹.

Problema a apărut atunci când s-a tras un semnal de alarmă asupra faptului că, în Cadrilater, se cristaliza „o altă influență și o altă autoritate decât a statului”⁵².

Într-o lucrare publicată în anul 1927, sub semnătura generalului Ioan Vlădescu, care era comandantul Diviziei a XI-a, staționată în Cadrilater, se sublinia că „raporturile sociale (ale aromânilor), cu bulgarii și turcii lipsesc de orice înțelegere și aplicațiuni civilizate și umane pentru că singurele lor elemente de contact sunt cuțitul și măciuca”⁵³. Același autor mai spunea că a avut, din partea

⁴⁸ „Viitorul Silistrei”, din 3 octombrie 1935.

⁴⁹ „Țara lui Mircea”, din 25 decembrie 1936.

⁵⁰ Nicolae Iorga, *România, vecinii săi și cheștiunea Orientului*, Editura Societății „Neamul Românesc”, Vălenii de Munte, 1912, p. 34.

⁵¹ Anastase N. Hâciu, *op. cit.* p. 603.

⁵² Ioan Vlădescu, *Cadrilaterul, Ce este și ce trebuie să fie colonizarea lui*, Constanța, 1927, p. 69.

⁵³ *Ibidem*, p. 71.

macedonenilor, multe cereri și solicitări de a face din ei *bande împotriva comitagiilor* și că „majoritatea sunt stăpâniți de ideea că ei sunt aduși aici pentru ca, prin specialitatea lor proprie, să golească Cadrilaterul de turci și de bulgari”⁵⁴.

Toate nereușitele în materie de colonizare au cântărit enorm în ochii aromânilor. Aceștia erau dezgustați de faptul că problematica lor devenise un meschin joc de luptă politicianistă. Oameni de acțiune, neobișnuiți cu vorbăria inutilă, macedonenii nu puteau înțelege ezitățile guvernelor de la București în înfăptuirea operei de românizare a Dobrogei de Sud.

Nesatisfacerea revendicărilor proprii, pe care, de altfel, statul român le garantase la venirea aromânilor în țară, neacomodarea cu stările de lucruri din Cadrilater, au dus la crearea unui puternic sentiment de frustrare în rândurile coloniștilor veniți din Macedonia. Priviți în permanență ca niște străini, inclusiv de către români, macedonenii s-au regrupat în comunități închise, contactele cu exteriorul fiind rare, iar din perspectiva luptei politice, s-au îndreptat, în masă, către formațiunea care părea că se apropie cel mai mult de propriile viziuni: Liga Arhanghelului Mihail, condusă de Corneliu Zelea Codreanu.

⁵⁴*Ibidem.*

Bibliografie**Lucrări de specialitate**

- Basciani, Alberto, *Un conflitto balcanico. La contesa fra Bulgaria e Romania in Dobrugia del Sud 1918- 1940*, Editura Periferia, Cosenza, 2001.
- Brezeanu, Stelian, Zbucea, Gheorghe, *Românii de la sud de Dunăre*, Arhivele Naționale ale României, București, 1997.
- Bujdoveanu, Tănase, *Romanitatea balcanică și civilizația aromânilor*, Editura Cartea Aromână, Constanța, 1997.
- Cadrilaterul, 1913-1938*, vol. I, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1938.
- Ciorbea, Valentin, *Evoluția Dobrogei între 1918-1944*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005.
- Culea, Apostol D., *Dobrogea*, Editura Casa Școalelor, București, 1928.
- Cușa, Nicolae, *Aromânii (macedonenii) în România*, Editura Muntenia, 1996.
- Cușa, Nicolae, *Macedo-românii pe văile istoriei*, Editura Europolis, Constanța, 1990.
- Dobrogeanu, Ion, *Statul nostru și politica de întărire a românismului în Dobrogea de Sud*, în: „România de la Mare”, nr. 3-4, Constanța, an II, 1994.
- Fotino, George, *Pagini răslețe*, Editura Cartea Românească, București, 1934.
- Giurescu, Constantin C., *Colonizarea românilor de peste hotare*, Imprimeria Centrală, București, 1937.
- Hagigogu, Sterie, *Emigrarea aromânilor și colonizarea Cadrilaterului*, București, f. a.
- Hâciu, Anastase, *Aromânii - comert, industrie, arte, expansiune, civilizație*, Tipografia Cartea Putnei, Focșani, 1936.
- Iorga, Nicolae, *România, vecinii săi și chestiunea Orientului*, Editura Societății „Neamul Românesc”, Vălenii de Munte, 1912.
- Nasta, A., *Problema colonizării*, București, 1925.
- Noe, Constantin, *Colonizarea Cadrilaterului*, Institutul Social Român, 1938.
- Papanace, Constantin, *Mișcarea legionară și macedo-românii*, Editura Elisavaros, București, 1999.
- Rădulescu, Adrian, Bitoleanu, Ion, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998.
- Veiga, Francisco, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941*, Editura Humanitas, București, 1995.
- Vlădescu, Ioan, *Cadrilaterul, Ce este și ce trebuie să fie colonizarea lui*, Constanța, 1927.

Periodice

- „Legionarii”, 1929, 1935.
- „Macedonia”, 1935.
- „Țara lui Mircea”, 1936.
- „Viitorul Silistrei”, 1935.